

לעומתם, בגבורת ארי (יומא שם) צידד שהסובב אינו כמזבח לעניין זה, וכתב שאולי הדבר תלוי בשאלה האם הסובב ראוי להקטרה (עיין לעיל סה,א ובמערכה קמו).

סיכום

פסול לינה אינו חל על קרבן בשעה שהוא מוקטר על גבי המערכה (מכילתא). כאשר הקרבן בראש המזבח ואינו על גבי המערכה, דעת רבה שאין לינה פוסלת בו, ורבה חולק. כל עוד הקרבן בראש המזבח – הכל מודים שלא ירד, אלא שלדעת רבא, אם הורד מהמזבח לאחר שלן בראשו – לא יעלה שנית. מסתבר שגם לדעת רבה קיימת מצות עשה להקטיר בו בלילה.

כמה ראשונים פסקו כרבה (יראים, סמ"ג ועוד), והרמב"ם פסק כרבה, ואפשר שפסק כך לחומרא מחמת הספק בהכרעת ההלכה בין רבה לרבא.

בגמ' בפסחים קיימת סברה שמותר להעלות קרבן למזבח ולהשהותו עד למחרת, ובכך לאפשר את הקרבתו לאחר התמיד של בין הערביים. רש"י סובר שהיתר זה נאמר לכל הדעות כאן, ותוס' חולקים וסוברים שהדבר הותר רק על פי שיטת רבה, וכך נקטו רוב האחרונים.

כתבו ראשונים ש"ראש המזבח" לענייננו כולל את הסובב ואת הכבש (המפרש בתמיד; ריב"א ביומא, על חלקו העליון של הכבש; ובגבורת ארי חולק בדין הסובב). ביסוד המזבח לינה פוסלת, למרות שלעניין "אם עלה לא ירד" דינו כמזבח (ריב"א ומקדש דוד).

הצדדין מחזיקין – סודרין אותן בסובב על הכבש, ובלשון הברייתא ביומא (מה,ב): "על גבי כבש או על גבי סובב". תוס' ביומא (ד"ה סודרין) מסבירים את הבחירה במקומות הללו: "אבל על גבי יסוד לא, דאם כן היה נפסל בלינה אם ירד, אבל סובב שהוא מחצי המזבח ולמעלה הרי הוא כמזבח ואין לינה מועלת בראשו של מזבח, וכן כבש, ריב"א¹⁶. לדעתו הסובב נחשב כראש המזבח, והיסוד לא, ומשתמע מנימוקו לגבי הסובב "שהוא מחצי המזבח ולמעלה" שגם בכבש יש לחלק בין חציו העליון לתחתון (שיח יצחק, יומא שם)¹⁷.

מדקדוק לשון ריב"א: "על גבי יסוד לא, דאם כן היה נפסל בלינה אם ירד" מתבאר, שלדעתו היסוד אינו נחשב כ"ירד" ובכל זאת מה שעליו נפסל בלינה, לעניין זה שאם ירד לרצפת העזרה – לא יעלה¹⁸. וכך כתב במפורש במקדש דוד (סי' ד,ה, על פי ביאורו הנ"ל לכך שאין לינה מועלת בראש המזבח משום שזוהי תחילת הקרבה): "אף על גב דלענין 'אם עלה לא ירד' כל המזבח שוה, אך לענין דלא תועיל לינה – בעינן דוקא ראשו של מזבח" (וכוונתו באמרו "ראשו" לכל החצי העליון של המזבח והכבש, ראה דבריו בהמשך).

גם המפרש בתמיד (כח,ב ד"ה האברים) מסביר: "סודרין בכבש – כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד, ואם לא סודרין על המזבח היו נפסלין בלינה, ואמרינן בזבחים בפ' המזבח דאין לינה כמזבח, וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר". מכאן שלדעתו הוא הדין לסובב, שהזכירו בהמשך, אך לא נתבאר בדבריו דין היסוד והחצי התחתון של הכבש.

מערכה ריא. קדושת כבש המזבח וקידוש קרבנות פסולים הנוגעים בו (פז,א)

אינו אלא אמצעי לעלות בו אל המזבח? לשאלה זו השלכות רבות: האם מותר להקטיר על הכבש? האם הוא ראוי לזריקת דמים? האם יש לבנות את הכבש מאבנים שלמות דוקא? האם מותר שיגע ברזל באבנים אלו? האם הכבש צריך להיות מחובר לאדמה? סוגיה זו מתבררת מתוך כמה מקורות בדברי חז"ל, כדלהלן.

הקטרה על גבי הכבש

לשאלה האם הכבש ראוי להקטרה יש שתי פנים: האחת,

שנינו במשנה (פז,א): "כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו, כך הכבש מקדש". בגמרא (פז,א) דרשו כן מן הפסוקים: "הנוגע במזבח" (שמות כט,לז) – אין לי אלא מזבח [שמקדש את הראוי לו], כבש מניין? תלמוד לומר: 'את המזבח'¹⁹. נמצא שגם הכבש מקדש את הראוי לו, ואם עלו על הכבש דברים פסולים – יש להעלותם למזבח (גמ' בעמ' ב: "מסיק ליה מכבש למזבח").

דין זה מעורר שאלה עקרונית: מהו מעמדו של הכבש ביחס למזבח? האם הכבש הוא כמזבח לכל דבר, או שמא

בלבד (וראה לעיל מערכה סז, על פירוש הרמב"ם ל"כבש כנגד היסוד").

18. אולם בהמשך תוס' מופיעה דעה שונה, שהיסוד עצמו נחשב כבר כירייה.

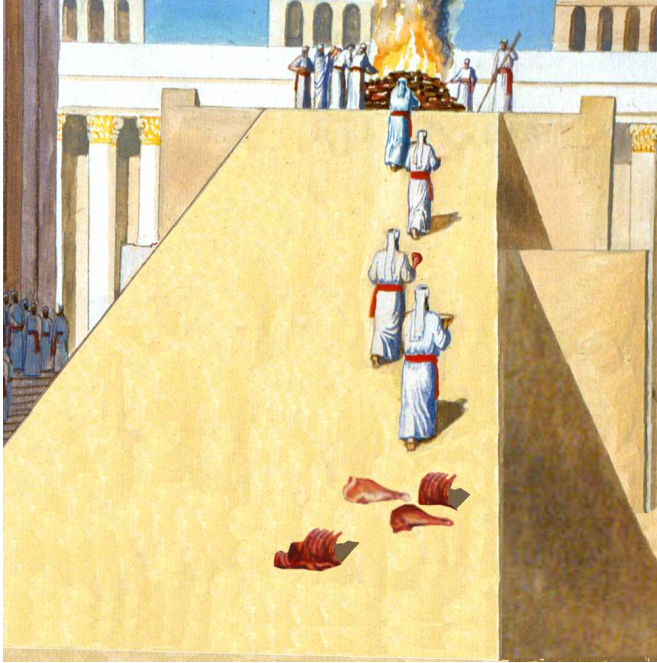
1. רש"י כותב: "ומשחת את המזבח", וכוונתו לפסוק: "ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים" (שמות מ,ז), ולא ברור מדבריו האם כוונתו ל"את" הראשון או השני. ב'תוספות אחרות' על הספרא (צו פרשתא, יא) הביא פירוש נוסף, שהלימוד מ"היה המזבח קדש קדשים". בשטמ"ק אות ה ציינו לגרסה אחרת: "אל המזבח", והכוונה לפסוק "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח" (ויקרא ב,ב), וזוהי גרסת הראב"ד בספרא שם. הראב"ד מסביר

16. לדעת רבא, שלינה מועלת, יש לומר שבחרו במקומות אלו כדי שגם אם ילינו ויפסלו (בטעות, שהרי חוזרים ומסדרים את המערכה מבעוד לילה, כמשתמע מפשטות המשניות בתמיד פ"ב מ"ה ופ"ג מ"ב) – יוכלו לשוב ולהקטירם מדין "אם עלו לא ירד". אפשרות אחרת כתב המפרש בתמיד (כט,א ד"ה האברים): ההחזרה למערכה הגדולה אינה אלא ביום, אבל בינתיים עשו להם מערכה קטנה כדי שלא יפסלו בלינה (והעתיק מהגמ' ביומא: "מנין לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שסודרין אותן על גבי האש כדי שלא יפסלו בלינה").

17. גם הרמב"ם והרע"ב בתמיד שם פירשו את הלשון "בסובב על הכבש" שנתנו על הכבש כנגד הסובב דווקא, אבל אפשר שלדעתם לא הורידוהו יותר מטעמי נוחות

הלכות בניין הכבש

שנינו במידות (פ"ג מ"ד): "אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם, וחופרין למטה מהבתולה, ומביאין משם אבנים שלמות שלא הונף עליהם ברזל". כך גם פסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה א, יד-טו), שאבני הכבש צריכות להיות שלמות ושלא יגע בהן ברזל⁵. בדברי חז"ל לא מצאנו מקור מפורש לדין זה. על הדין שהמזבח יהיה מחובר באדמה, האם נוהג גם בכבש, ראה להלן.

אברים על גבי הכבש. הכבש התרבה להחשב כמזבח לעניין קידוש אברים פסולים שעלו עליו. המפרשים דנים האם ללמוד מכך שבאופן כללי הכבש נחשב כמזבח.

האם ביסודו של דבר הכבש כמזבח?

הסוגיות הנ"ל עוררו מחלוקת בראשונים ובאחרונים: האם ביסודו של דבר הכבש נחשב כמזבח, פרט להלכות מיוחדות שמהן התמעט, או שמא להיפך – הכבש אינו כמזבח, פרט להלכות שלהן התרבה? יש לכך השלכה לגבי הלכות שעליהן לא מצינו גילוי מפורש, כגון האם הכבש צריך להיות מחובר באדמה כמו המזבח (לעיל סא, ב)⁶.

התוס' במנחות (נו, ב ד"ה אין) הוכיחו מן הצורך לרבות את הכבש כמזבח לעניין שאור ודבש ולעניין קידוש פסולין

האם המצוה להקטיר קרבנות יכולה להתקיים גם עליו? השניה, האם האיסור להקטיר דברים מסוימים נאמר גם עליו?

בספרא (ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יב, ט) התרבה הכבש לעניין איסור הקטרת שאור ודבש. בעקבות זאת נחלקו אמוראים בגמ' במנחות (נו, ב) האם הכבש כלול באיסור להקטיר שיריים ("כל שממנו לאישים – הרי הוא בבל תקטירו"): ר' יוחנן סובר שכן, על סמך השוואה לשאור ודבש, ואילו ר' אלעזר סובר שיש מיעוט מיוחד בשאור ודבש ("אותם") למעט את הכבש מאיסור הקטרת שיריים². הגמ' בזבחים (עז, א) נוקטת בפשטות כר' אלעזר (כדברי תוס' שם ד"ה ורבנן)³.

מהסוגיה בזבחים משתמע שהכבש אינו ראוי להקטרת קרבנות כשרים: במשנה שם נאמר שאברי חטאת שנתערבו באברי עולה אי אפשר להקטירם, משום שאסור להקטיר את אברי החטאת (ור' אליעזר מתיר מכח סברת "רואה אני כאילו הם עצים", ראה לעיל מערכה קפ). מאחר שהסוגיה נוקטת בפשטות שאין איסור להקטיר את אברי החטאת על הכבש, מתעוררת השאלה: מדוע לא תוקטר כל התערובת על גביו, ובכך תתקיים המצוה להקטיר את העולה? על כרחך מצוה זו אינה מתקיימת בהקטרה על גבי הכבש (שפת אמת וחיידושי הגרי"ז שם)⁴. מדוע, אם כן, הכבש מקדש פסולים שהועלו עליו? על כך יש לומר, שאף על פי שאין זה מקום הקטרה – העלאה זו היא הכנה להקטרה, וכשם שהעלאה למזבח מקדשת אף ללא העלאה למערכה – כך גם העלאה לכבש (שפת אמת כו, ב).

זריקת הדם על גבי הכבש

בעניינה של חטאת העוף מופיעה בגמ' (לעיל סד, ב) דרשה: "על קיר המזבח (ויקרא ה, ט) – ולא על קיר הכבש, ולא על קיר היכל, ולא על קיר אולם". לגבי שאר הקרבנות לא מצאנו מיעוט כזה, ונראה שהדבר פשוט שהכבש אינו ראוי להם, שכן התורה הגדירה שהדם צריך להיות "על המזבח סביב" (ויקרא א, ה) או "על קרנת מזבח העולה" (ויקרא ד, כה), ואפילו בכור מעשר ופסח טעונים מתן דם כנגד היסוד (גמ' לעיל נו, ב).

בראשונים קיים דיון על דם שנזרק על הכבש, האם כיפר על בעליו מדין "שלא במקומו כמקומו", ועל כך להלן.

5. על פי זה כתב בזבח תודה (ריש פרק ששי) שפגימת הכבש פוסלת את הקרבנות שנשחטו כמו פגימת המזבח.

6. לעניין כהן החייב מיתת בית דין ועומד על גבי הכבש, יש להעיר על המכילתא דרשב"י על הפסוק "מעם מזבחי תקחנו למות" (שמות כא, יד): "מעם מזבחי – ולא מראש הכבש ולא מראש המזבח", במקביל לדרשה ביומא פה, א: "מעם מזבחי ולא מעל המזבח" (בהמשך המכילתא דרשב"י נאמר להיפך, שאפילו כהן שעומד ומקטיר – יהרג, ובתורה שלמה שם אות רפב עמד בזה). אפשר שאין ללמוד מכאן שהכבש כמזבח, אלא שבעומדו בראש הכבש דינו כמקטיר, מפני שמשם זורקים את האברים למערכה; וגם אין להוכיח להיפך, מן המשתמע שבתחילת עלותו בכבש אינו ניצול, כי אפשר שהפטור ממיתה הוא רק בשעת ההקטרה, ולא מפני שהוא על גבי המזבח (עיין הל' רוצח ה, ג).

7. ש"אל המזבח לא יעלו" הוא הכבש, מקום העליה, וכשם שדרשו בספרא (ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא יב, ט) מ"אל המזבח" לרבות את הכבש לאיסור הקטרת חמץ – למדו כהן מדין החמץ גם על דין קידוש הפסולים. להשלכות מצורת הלימוד ראה להלן הערה 7.

2. מחלוקת זו מובאת בירושלמי בשבת פ"ז ה"ב, ושם מופיעה גם דעה שונה לפיה ר' יוחנן הוא הממעט מ"אותם".

3. להסברת החילוק בין שאור ודבש לבין שיריים ראה לעיל מערכה קפ.

4. השפת אמת אף מצייע, שמה שנאמר שם בגמרא: "אותם הוא דרבאי לך כבש כמזבח, אבל מידי אחרניא לא" כולל גם אברים הראויים להקטרה, ולפירושו הגמ' אומרת דין זה במפורש.

במשנה למלך (הל' בית הבחירה א, יג) הסתפק לגבי הדין שהמזבח מחובר באדמה, האם הוא נאמר גם בכבש: לשון הרמב"ם שם: "המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים... מחובר באדמה", ולא ציין במיוחד את הכבש כפי שציין בהלכות הבאות על פגימה ונגיעה בברזל, ומכאן משתמע שהכבש אינו צריך להיות מחובר. מאידך, לכאורה אין סיבה לחלק בין הדינים. כמה אחרונים פשוטו את הספק, שהכבש אינו כמזבח פרט למה שנתרבה בו בפירוש¹¹, ובדין אבנים שלמות התרבה הכבש מ"אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך" (דברים כז, ו)¹², בעוד שלגבי החיבור באדמה נאמר רק "מזבח אדמה", ללא "את"¹³. גם מצד הסברה יש לומר, שהחיבור באדמה הוא דין בהגדרת מקומו של המזבח, וזה נוגע למזבח גופו בלבד, מה שאין כן בהלכות הנוגעות לדרך בניינו וטיב אבניו, שבוזה ניתן לדמות לו גם חלקים הקשורים לו (עיין שלמי יוסף ח"ב עמ' לד). יש סוברים אחרת, שלדעת הרמב"ם אף הכבש צריך להיות מחובר באדמה¹⁴, ונראה שלדעה זו הרמב"ם בהלכה יג נוקט "המזבח" באופן כללי, ואף הכבש בכלל¹⁵.

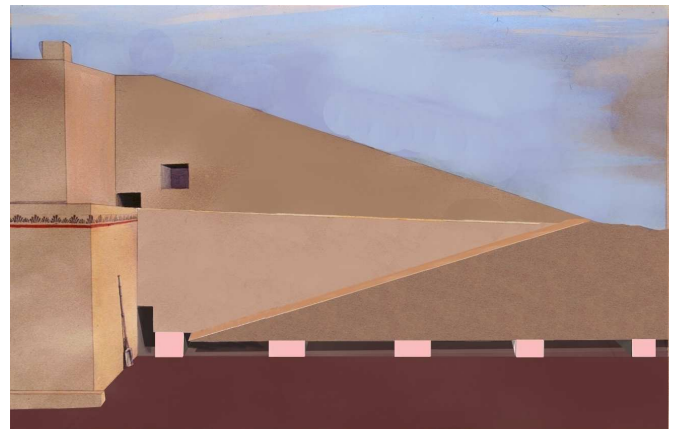
מלשון הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה (א, ו) משתמע שהכבש אינו מעצם המזבח: "ועושין במקדש שבעה¹⁶ כלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו למזבח... וכיור וכנו... ומזבח לקטורת ומנורה ושולחן". הרמב"ם מונה את הכבש והמזבח ככלים נפרדים, ואף מדגיש שלכל אחד מהם תפקיד אחר: המזבח מיועד להקרבת קרבנות, והכבש – לעלות בו אל המזבח.

הבנה זו עולה בקנה אחד עם העובדה, שלא נאמר בתורה בפרשת המזבח לעשות כבש. הכבש בא לפתור בעיה צדדית, כיצד לא לעבור על האיסור של "ולא תעלה במעלות על מזבחי" (שמות כ, כב), ומפסוק זה למדו במכילתא דרבי ישמעאל (יתרו, מסכתא דבחדש, פרשה יא) שיש לעשות כבש למזבח: "ולא תעלה במעלות על מזבחי – מכאן אמרו: עשה כבש למזבח".

בגמ' (סב, א) משמע שיש מקור אחר לעשיית הכבש, שנאמר שם: "קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין... מנא הני

שבאופן כללי הכבש אינו כמזבח⁷. לפיכך כתבו, שלעניין זריקת הדם אין צורך בפסוק מיוחד למעט את הכבש, אלא הלימוד הוא מעצם זה שנאמר "מזבח", ומכאן הסיקו שגם לעניין "שלא במקומו כמקומו" הכבש אינו כמזבח⁸. בפירוש 'תוספות אחרות' לספרא (ויקרא נדבה פרשתא יב, ט) חיוק את התפיסה שהכבש אינו כמזבח מן האמור בגמ' (לעיל סב, א) שדוד המלך קידש ששים אמה למזבח, והרי המזבח עם הכבש תופס ס"ב אמה, ומכאן שלא נכלל בשטח שנתקדש למזבח⁹. ראייה נוספת יש להביא מהסוגיה על מקום הכיור (נט, א, עיין רש"י שם ד"ה דמאי קסבר). ממנה עולה שהצבתו במקביל לכבש איננה מקיימת במלואו את הפסוק "בין אהל מועד ובין המזבח" (שמות ל, יח)¹⁰.

לעומת זאת כתב המפרש לתמיד (כח, א ד"ה ואין אדם), שכשם שאסור להיכנס בשעת הקטרת הקטורת בין האולם ולמזבח – כך אסור להיכנס בין האולם והכבש, "דכבש הוא כמזבח לכל דבר". המפרש כותב זאת (כח, ב ד"ה סודרן בכבש) גם לעניין הדין שאין לינה בראש המזבח (וראה במערכה הקודמת על שיטת ריב"א בעניין זה). כך גם מופיע ב'הגדה' שבסוף התוס' בזבחים (כו, ב ד"ה אמר), שהכבש כמזבח אף לעניין "שלא במקומו כמקומו" (על דעת הרמב"ם בעניין זה ראה לעיל מערכה סז).

כבש שאינו מחובר באדמה. במשנה למלך מסופק בכשרותו, שמא דינו כמזבח לעניין הדין שעליו להיות מחובר באדמה.

7. זאת בהנחה שמדובר בשני לימודים נפרדים. על פי הגרסה (לעיל הערה 1) שדין קידוש הפסולים נלמד מדין שאור ודבש משתמע להיפך, שמכאן למדנו שהכבש כמזבח באופן כללי (הר המוריה הל' בה"ב פ"א אות לב ועזרת כהנים לספרא צו פרשתא א, יא, ושניהם סוברים שצורת הלימוד שנויה במחלוקת בין הגמרא לספרא, אך בשני המקורות יש חילופי גרסאות בעניין זה).
8. כך גם דעת תוס' בזבחים (כו, ב ד"ה אמר), אך לשונם: "לעניין דמים לא מצינו בשום מקום כבש כמזבח", ומשתמע שאפשר שהכבש ראוי להקטרה, אך לא למתן דמים.
9. אך ראה לעיל מערכה קמד בשם הראב"ה, שפירש ששים האמה כוללות את הכבש, עיין שם ביאורים למידת ס"ב האמות. בתוס' אחרות שם תמה, לפי הנחתו שהכבש אינו כמזבח, על הדרשה (ספרא ויקרא נדבה פרק ט, ג): "אצל המזבח קדמה – במזרחו של כבש", ועיין לעיל מערכה קנו, ביאורים שונים ללימוד זה.
10. כך הוכיח בשלמי יוסף ח"ב עמ' לד; אך ראה גם לעיל מערכה קלד הערה 7, שהתפארת ישראל נוקט שלעניין זה הכבש נחשב כמזבח.
11. הר המוריה (שם אות לב, וראה לעיל הערה 7 בשמו), משך חכמה (דברים כז, ו).

וערוך השולחן (בה"ב סי' ד, ח).

12. בהר המוריה מוסיף שם "שלמות" למדנו גם לאיסור גזית, או שנתרבה בו הכבש מ"לא תבנה אתהן גזית" (שמות כ, כא).
13. יש מקום לומר בדעת הרמב"ם יתירה מזו, שאפילו ביסוד לא נאמר דין "מחובר באדמה" ו"אטום באדמה" אלא רק לגבי עיקרו של מזבח, ראה לעיל מערכה קמג, הערה 17.
14. עזרת כהנים (הנ"ל הערה 7). לדעתו אליבא דהגמ' הכבש אינו כמזבח כלל, והצורך ב"שלמות" ואיסור נגיעת הברזל לכבש הוא מדרבנן בלבד, גזירה משום המזבח, ועל "מחובר באדמה" לא גזרו, כדי שאפשר יהיה לעשותו על גבי כפיו, למנוע טומאה. אך ברמב"ם (בה"ב א, טו) מפורש שאיסור נגיעת הברזל בכבש הוא מדאורייתא, וטעמו שנקט כגרסת הספרא, ואם כן הוא הדין ל"מחובר באדמה".
15. ושמה אף הרמב"ם התלבט בדבר, והביא רק את הלכות הכבש המפורשות במשנה.
16. זהו הנוסח במהדורות המדויקות, ובדפוסים הישנים בלא "שבעה".

ובראשונים נחלקו האם זריקה עליו מועילה לדין "שלא במקומו כמקומו דמי" (תוס' זבחים כו, ב ד"ה אמר, וה'הגה' שבסופו). בהלכות בניינו מצינו שהוא טעון אבנים שלמות שלא נגע בהן ברזל, ולא ברור האם נאמר בו דין "מחובר באדמה" (משנה למלך).

הדעה המקובלת בראשונים ובאחרונים היא שביסודו של דבר הכבש אינו כמזבח, אלא שהתרבה להיות כמותו לעניינים מסוימים, משום שהוא משמש כמבוא למזבח. לדעה אחרת הכבש דינו כמזבח לכל דבר, פרט למה שהתמעט ממנו (המפרש בתמיד).

סיכום

מצינו שהכבש נחשב כמזבח לעניין קידוש הפסולים ולעניין איסור הקטרת שאור ודבש, אבל הוכיחו אחרונים שאינו ראוי להקטרת קרבנות כשרים (שפת אמת וגרי"ז). הכבש אף אינו ראוי לזריקת הדם, אפילו בקרבנות העוף,

מערכה ריב. קידוש הפסולים בכלי שרת (פז, א-ב)

רש"י מסביר שרבי יוחנן הבין בתחילה ששאלת ריש לקיש היא: האם כלי שרת מקדשים פסולים כך שלא יהיה ניתן לפדותם ולהוציאם לחולין? ועל כך הוכיח ר' יוחנן ממשנתנו. אולם רבנו תם לומד מלשון ריש לקיש "לכתחילה ליקרב קמיבעי לי", שכבר מתחילה ר' יוחנן הבין ששאלתו היא על הקרבה, אך לא לכתחילה אלא בדיעבד. לפיכך מסביר רבנו תם, שר' יוחנן סבר שהשאלה היא אודות כלי שרת שהועלו על גבי המזבח ובהם קרבנות פסולים: האם קרבנות אלו נחשבים כמי שהועלו על גבי המזבח גופו, משום שכלי השרת הקדושים אינם חוצצים בין הקרבן הפסול לבין המזבח, או שכלי השרת חוצצים, והפסולים ירדו? ועל כך השיב רבי יוחנן ממשנתנו, שכלי השרת אינם חוצצים, והקרבנות הפסולים שבתוכם התקדשו, ויועברו למזבח ויוקרבו. לאחר מכן ריש לקיש שואל האם כלי השרת מקדשים פסולים להקרבה מכח עצמם, וגם אם לא עלו למזבח – יש להעלות כעת את הקרבנות הללו.

השאלה השניה בה נחלקו רש"י ותוס' נוגעת למסקנת הסוגיה. לפי רש"י, רבי יוחנן מוכיח מהמשנה לעיל (פד, א) שכלי שרת מקדשים פסולים להיות ראויים להקרבה לכתחילה. במשנה שם נאמר: "ואלו אם עלו לא ירדו... ושקבלו פסולים וזרקו את דמו", והיינו שכאשר הפסולים קיבלו את דם הקרבן וגם זרקוהו על המזבח, אנו אומרים על אברי הקרבן ש"אם עלו – לא ירדו", ומכל מקום אין להעלותו לכתחילה. ומדייק ר' יוחנן, שאם הפסולים רק קיבלו את הדם, והכשרים לעבודה הם שזרקו אותו – ניתן להעלות את בשר הקרבן לכתחילה על גבי המזבח, למרות שהדם נפסל בקבלתו על ידי הפסולים (כמבואר במשנה טוב, שקבלת דם על ידי פסולים פוסלת את הקרבן). ומכאן שכלי שרת מקדשים את הפסולים להיות ראויים להקרבה. יש לחדד את העניין: הבשר יעלה למרות שלא התקדש בכלי שרת, משום שקבלת הדם הפסול בכלי שרת מחשיבה את בשר הקרבן כבשר כשר, לעניין העלאתו לכתחילה, ומכאן לומד ר' יוחנן שגם הדם הפסול עצמו שהתקבל בכלי

שנינו במשנה (פז, א): "כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להם, כך הכלים מקדשין". בגמרא (פז, א) מובאת ברייתא ממנה למדים דין זה: "הנוגע במזבח – אין לי אלא מזבח, כבש מניין? תלמוד לומר: את המזבח. כלי שרת מניין? תלמוד לומר: כל הנוגע בהם יקדש". הסוגיה מבררת האם גם דבר פסול שניתן בכלי נתקדש, ויש להעלותו על המזבח.

סוגיית הגמרא

בפשטות, מהמשנה והברייתא משמע שדין כלי שרת כדין המזבח והכבש, וכשם שדבר פסול שעלה על הכבש – לא ירד, ויש להעלותו על המזבח ולהקריבו (כמבואר בגמ' פז, ב): "היכי מסיק ליה מכבש למזבח?". כך גם דבר פסול שניתן בכלי שרת יועלה על המזבח. אולם מדברי האמוראים בגמרא משמע שאין מהמשנה הוכחה לדבר.

הגמ' מביאה את דברי ריש לקיש, ששאל את רבי יוחנן האם כלי שרת מקדשים דברים פסולים. רבי יוחנן השיב לו שהדבר מפורש במשנתנו, שאכן כן: "כשם שהמזבח והכבש מקדשין... כך הכלים מקדשין". ריש לקיש חזר ואמר ששאלתו היא האם כלי השרת מקדשים את הפסולים להיות קרבים לכתחילה; ורבי יוחנן פשט שאלה זו ממשנה אחרת (לעיל פד, א): "ואלו אם עלו לא ירדו... ושקבלו פסולים וזרקו את דמו", וריש לקיש דחה את ראייתו. מדברי שניהם מתברר שממשנתנו אין ראייה שכלי שרת מקדש אף לעניין ההעלאה למזבח, ואפשר שהשוואה "כשם שהמזבח והכבש מקדשין כך כלי שרת" היא חלקית בלבד.

רש"י ורבנו תם (בתוס' ד"ה כלי שרת) נחלקו בביאור מהלך הגמ', ומחלוקתם נוגעת לשני השלבים בסוגיה: א. מה סבר ר' יוחנן שריש לקיש שואל בתחילה, ופשט ממשנתנו? אם לא מוכח ממנה שהכלים מקדשים להקרבה – לאיזה עניין אם כן נתקדשו הפסולים? ב. מה מוכיח רבי יוחנן מהמשנה השניה שהביא, "שקידשו פסולין וזרקו את דמו", וכיצד?